

Translating Europe Forum 2017

New Skills, New Markets, New Profiles

(Brüsszel, az Európai Bizottság Fordítási Főigazgatósága, 2017. november 6–7.)

Eszenyi Réka

E-mail: reszenyi@caesar.elte.hu

Mintegy 500 résztvevővel a helyszínen és többszáz online követővel tartotta az idén az Európai Bizottság Fordítási Főigazgatósága immár negyedik alkalommal a Translating Europe Forum (TEF) elnevezésű konferenciáját. A rendezvény célja, hogy fórumot és kapcsolódási pontot biztosítson a szabadúszó fordítók, a fordítóipar szereplői és a fordítóképző intézmények számára. A részvétel az idén is ingyenes, ám előzetes regisztrációhoz kötött volt. Az előadókat a Bizottság választotta ki és hívta meg.

A helyszín Brüsszel európai negyede volt, ezen belül is a Charlemagne épület. A konferencia különlegessége többek közt abban rejlett, hogy az interneten minden előadást és beszélgetést élőben lehetett követni, és online is lehetett kérdezni, valamint véleményt nyilvánítani az elhangzottakkal kapcsolatban. Az online beküldött kommentek a pódium mögötti óriás kivetítőn jelentek meg, és a beszélő(k) felé fordított két nagy monitoron, így nyitott volt a lehetőség azonnali reakcióra is. A pódiumbeszélgetések során az is előfordult, hogy a konferenciateremben jelentkező résztvevők már nem kaptak felszólalási lehetőséget, mert a moderátor az online résztvevők kérdéseit sorolta előre.

A konferencia virtuális jellegét tovább erősítette, hogy a Főigazgatóság egy újdonságnak számító interaktív konferenciaapplikációt is bevetett. Az alkalmazás neve *sli.do*, és lehetővé teszi kérdések és kommentek megjelenítését, valós idejű közvélemény-kutatások végzését és azok eredményeinek azonnali megjelenítését. Az interakcióban nemcsak az eseményeket otthonról követő fordítók vettek részt, hanem azok is, akik fizikailag is jelen voltak a konferencián. Így az előadások alatt okostelefonjukat nyomkodó résztvevők már (szinte) senkiből nem váltottak ki rosszallást.

A továbbiakban a fórum tartalmáról szeretnék szólni, lemondva a teljesség igényéről, hiszen akinek bármely rész felkelti az érdeklődését, a következő linken a részletes programhoz és az előadások felvételeihez egyaránt hozzáfér: https://ec.europa.eu/info/events/translatingeurope-forum-2017-2017-nov-06_en.

A konferenciát Günther H. Oettinger, az EU költségvetésért és emberi erőforrásokért felelős biztosa nyitotta meg, majd szavait Rytis Martinokis, a Fordítási Főigazgatóság fejének bevezetője követte. Ezek után következett Peter Flade, a Gallup egyik vezetőjének plenáris előadása. Flade szakterülete a pro-

duktivitásnövelés és a munkavállalókban rejlő lehetőségek kibontakoztatása nagyvállalatoknál. Lendületesebb előadásának fő célja a résztvevők bemelegítése és megnyitása volt az elkövetkező két napban özönlő új impulzusok és ötletek előtt.

Az első nap délelőttjén két pódiumbeszélgetésre is sor került. A beszélgetéseket az EU-s újságíróként és bloggerként (*Brusselsgeek*) ismert Jennifer Baker koordinálta, aki bár nyelvek közt nem fordít, mesterien képes az EU és a politikai zsargon nyelvét az utca embere számára is érthetővé tenni. A beszélgetéseket okostelefonjával a kezében vezette, ezen követve a közönség hozzászólásait.

Az első beszélgetés a nyelvi szolgáltatóiparban megfigyelhető új szakmai profil kialakulását járta körbe. A résztvevőket különösen érdekessé tette, hogy az életkorok és tapasztalatok széles skáláját ölelték fel: *Daniel Gouadec* elmondása szerint még papíron, kézzel írva kezdte a fordítói szakmát, míg *Miguel Sevener* 2014-ben diákként videójával nyerte meg az *EMT/GALA Rising Star* versenyt. Már a nyitó beszélgetésben is kezdett kirajzolódni az új profilhoz, és egyben készségekhez, piacokhoz kapcsolódó trend. A fordítók egyik leglényegesebb készsége a jövőben az alkalmazkodás, a rugalmasság és a nyitottság lesz, elsősorban az informatikai újdonságok használata irányában. A fordítási feladatok a hús-vér fordító által a forrásnyelvből a célnyelvre fordítástól a gépi fordítások utánszerkesztése (*post-editing*) felé haladnak. Az embereknek egyre ügyesebben kell bánni a gépekkel, a gépek pedig egyre jobb határfokkal utánozzák az emberi tevékenységeket.

Jó hír a szép új világtól irtózó fordítóknak, hogy mindig lesz majd kereslet magas minőségű, kifinomult fordításokra, amelyeket csak ember képes előállítani, gondolkodva és mérlegelve. A piac ezen szegmense a *boutique translation*, vagyis az egyedi, szinte luxusnak nevezhető, ember által végzett kifinomult fordítás és szövegalkotás, amire csak különleges helyzetekben lesz szükség (az előrejelzések szerint ez a piac 1%-át teszi majd ki).

A második beszélgetésben közép-európai egyetemek mutatták be a tantervek keretein túlmutató projektjeiket, amelyekben az egyetemek együtt dolgoztak professzionális fordítókkal, fordítóirodákkal és szakmai szervezetekkel annak érdekében, hogy felkészítsék hallgatóikat a piacon rájuk váró szakmai kihívásokra, és könnyebb legyen az egyetemi élet és a munka világa közti átmenet. A TEF szervezői a kezdetek óta nagy hangsúlyt fektettek az ilyen jellegű projektek bemutatására, valamint a fordítóképzés és a piac szereplőinek összekötésére. A beszélgetés egyik résztvevője a Budapesti Műszaki Egyetem képzésvezetője, *Szabó Csilla* volt, aki az eTransFair innovatív tudásmegosztó adatbázist mutatta be. A beszélgetés másik szereplője, *Ivan Laczko* a pozsonyi Comenius Egyetem fordítóképzésének szakmai programjait vázolta.

A délután során két párhuzamos előadásból választhattunk. Az egyik a fordítói készségek élethosszig tartó fejlesztéséről szólt, a másik a fordítói készségen túli készségekről, amelyek épp olyan lényegesek, ha valaki fordítással szeretné keresni a kenyerét. Magam az utóbbin vettem részt, egy olyan teremben, amely mentes volt a fent leírt virtuális zsvajtól. A szekcióban három jó példát láthattunk a fordítóképzésben: egy ukrán, egy angol és egy finn projekt került bemutatásra. Mindhárom projektben az egyetem egy (vagy több) fordításról szóló tanegységet fordítóirodák bevonásával valósított meg, szimulálva a piaci

viszonyokat, és a hallgatóknak osztva ki (a fordítón túl) az ott jellegzetes szerepeket: a projekt managerét, a lektorét, az ügyfélét, vagy éppen a kollégáét, hiszen a fordítók sok esetben csapatban teljesítenek majd megbízást a piacon. A projektek leírása során többször felmerült a puha készségek (*soft skills*) gyakorlásának fontossága. A fent említett rugalmasság, alkalmazkodókészség is ide sorolható, de ezek mellett egy sli.do közvélemény-kutatásban is megjelentek az előadók által emlegetett tulajdonságok, többek közt a kíváncsiság, nyitottság, csoportszellem, kreativitás, érzelmi intelligencia vagy bátorság, hogy csak néhányat említsek a hosszú listáról. Az első napot egy összefoglaló beszélgetés zárta le, ismét a fordítóipar négy különböző szegletéből érkezett résztvevőkkel.

A második napot a TAUS képviselője, *Jaap van der Meer* nyitotta, aki a fordítás automatizálásáról és a fordítómemóriák optimális kezeléséről beszélt. Elmondta, hogy két héttel előadása előtt már el kellett küldenie a prezentációt a főigazgatóságnak, és azóta bizony nagyot változott a fordítóipar. A gépi fordítással foglalkozó multinacionális cégek egymást túllicitálva hirdetik, hogy gépi fordítórendszerük milyen gyorsan képes egy újabb nyelvpár elsajátítására. A szabály, majd statisztikai alapú gépi fordítást túlhaladva ma már a neurális, az emberi elme működését utánzó rendszerek végzik a fordítást, egyre pontosabban. Egyes rendszerek olyan nyelvek közt is képesek fordításokat készíteni, amelyek nem is szerepelnek programozásukban (*zero shot translation*). Mindez átalakítja az emberi munka jellegét, az elérhető állásokat, az elvégzett folyamatokat és a munka technikai körülményeit. Mi tehát az ember (fordító) feladata? Vegye a kezébe az irányítást, javasolta Van der Meer. Munkánkat egyre inkább műszerfalak, billentyűk előtt fogjuk végezni. Sok szó esik az informatika és a fordítás forradalmáról, ezért Van der Meer ellenforradalomra biztatta a fiatal fordítókat, mert elmondása szerint fantasztikus jövő vár a fordítóiparra.

A plenáris előadást követő beszélgetés címe *Technika és fordítás – kéz a kézben* volt, résztvevői pedig az oktatás képviselői: Sharon O’Brian (Dublini Egyetem) és Sabrina Girletti (Genfi Egyetem) mellet *Laphin Péter*, a magyar Hunnect fordítóiroda igazgatója, és *Andrea Stevens*, az SDL minőségbiztosítási igazgatója voltak. A Genfi Egyetem fordítóképzésén, a piac igényeit követve, bevezettek egy Multilingual Communication Technology című kurzust, amelyben egyáltalán nem érintik a fordítást, ám egy ilyen kurzus elvégzése igencsak jól mutat a fordítók önéletrajzában.

A konferencia által hangsúlyozott változás egyik jele, hogy több előadó is felvetette a fordítók és tolmácsok állati szimbólumaként számon tartott papagáj leváltásának szükségességét, és helyette a kaméleont javasolták. A környezetéhez alkalmazkodó kaméleon egyik legfontosabb tulajdonsága esetünkben a műszaki rátermettség, hiszen egy fordító tevékenysége közben átlagosan négy alkalmazást futtat egyszerre. Stevens elmondta, hogy cégük tapasztalat szerint két új munkakör van születőben: a gépi fordítások utánszerkesztője és értékelője (*MT post-editor and evaluator*) és a gépi fordítások nyelvi konzulense (*MT linguistic consultant*).

Az inspiráló beszélgetés után három téma közül választhattak a résztvevők, ezek a piaci igények felmérése, az audiovizuális fordítás innovatív formái és a közszolgálati fordítók készségeinek fejlesztése voltak. Jómagam az első beszél-

getést hallgattam, amelyből leginkább a Ljubljana-i Egyetem oktatójának, Špela Vintarnak a gondolatai ragadtak meg. Bevezetőjében előre figyelmeztette a közönséget, hogy ő eretneknek számít a szakmában, de el kell mondania, hogy a fordítás mint tevékenység a jelenlegi nyelvi szolgáltatói piacon nem trendi. Ehelyett a digitális nyelvészet (digital linguistics) kezd teret nyerni. Míg a műszaki-technikai kompetencia eddig egy volt a fordító kompetenciái közt, most a nyelvi és kulturális kompetencia magas szintje természetes, és a jövő fordítóinak erre kell építeni digitális kompetenciájukat. Vintar javaslata szerint a digitális nyelvész kompetenciái a következő részekből állnak:

- 1) szövegalkotási készség,
- 2) adatkezelési készség,
- 3) szervezési és csapatmunka készség,
- 4) digitális médiák kezelési készsége,
- 5) etikai és jogi kompetencia.

A digitális nyelvészek képzése többek közt a következő platformon valósul meg: digiling.eu.

A fórum rövid összefoglaló beszélgetéssel zárult, amelyet a Fordítási Főigazgatóság két munkatársa vezetett. A mögöttük látható óriás kivetítőn tovább érkeztek a kérdések és kommentek. Az egyik moderátor még feltett egy-két közvélemény-kutató kérdést, melynek eredményei a sli.do segítségével rögtön meg is jelentek a kivetítőn. A közönségnek is volt még lehetősége néhány gondolatot megosztani a résztvevőkkel. Ekkor kért szót egy fiatal német hölgy, elmondása szerint szabadúszó fordító, aki hat éve dolgozik a piacon. Felhívta a figyelmünket, hogy talán ósdinak tűnik majd a megjegyzése, de nem tudja magában tartani: miért van szükség egy szakmai fórumon, ahol beszélgetni jövünk össze, egy olyan eszközre, mint a sli.do, amely arra készíti a résztvevőket, hogy a beszélgetések alatt is a mobiltelefonjukat nyomogassák? Bármennyire is digitalizálódik a világunk, nem kellene mértéket tartani ezekben a dolgokban? A moderátor hölgy válasza szerint szerettek volna valami újat kipróbálni.

A fenti elgondolkodtató epizóddal zárult a 2017-es Translating Europe Forum. Egyrészt egyre inkább billentyűzetek mögül irányítjuk majd a világot, másrészt igény lesz mindig olyan fordításokra, amelyet emberek készítenek, nagy odafigyeléssel, kizárva a digitális világ zaját.